

centrul de — — politici și - reforme —

Cancelaria de Stat

Expediată prin poșta electronică

Comentarii și sugestii

la proiectul Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2030”.

Centrul de Politici și Reforme (CPR) salută consultările desfășurate de Guvernul Republicii Moldova pe marginea proiectului Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2030” și vine cu următoarele comentarii și sugestii la proiect.

Comentarii generale:

1. În redacția actuală nu este clară legătura dintre diferite componente ale strategiei. În special, structura actuală nu permite urmărirea legăturii dintre problema identificată (analiza situației), obiectivele stabilite, indicatorii de evaluare și direcțiile de activități. Din acest punct de vedere, ar fi indicată restructurarea documentului în capitole în baza de obiective, în care să se regăsească, respectiv, contextul, obiectivele, direcțiile de activitate și indicatorii de evaluare a implementării.
2. Secțiunea „Analiza situației” ar fi mai relevantă, dacă ar fi structurată ca o analiză SWOT, la care să se facă referință în celelalte acțiuni ale documentului. În redacția actuală, această secțiune conține atât descrierea de probleme/amenințări, cât și oportunități.
3. Constatăm că strategia nu include careva obiective sau direcții de politici dedicate minorităților (etnice, lingvistice, și altele) și nici politici de reintegrare și reglementarea transnistreană. Sugerăm autorilor să examineze oportunitatea includerii acestor direcții în strategie.

Comentarii pe obiective și direcții de politici și acțiuni:

4. Propunem reformularea *Obiectivului specific 7.1.* astfel încât acesta să reflecte promovarea și încurajarea participării active a cetățenilor în procesele de luare de decizii.

O astfel de formulare ar putea fi „Edificarea unei administrații publice integre, responsabile, eficiente, transparente și deschise participării cetățenilor în procesele de luare a deciziilor”.

5. Totodată propunem introducerea unui nou *Obiectiv specific 7.4.* cu descrierea „Asigurarea drepturilor și libertăților civile și politice, inclusiv libertatea exprimării, întrunirilor și asocierii, dreptul la informație și dreptul de a alege și a fi ales”.
6. Propunem reformularea *Obiectivului specific 8.3.* astfel încât acesta să reflecte importanța transparenței procesului de înfăptuire a justiției: „Obiectivul specific 8.3. Reducerea semnificativă a corupției în toate formele sale și edificarea unei justiții transparente și responsabile față de cetățeni”.

Pentru direcția de politici 5.2. *Reforma administrației publice*, CPR propune următoarele recomandări și sugestii:

7. Adăugarea unui nou domeniu de intervenție: „Îmbunătățirea mecanismelor de cooperare ale statului cu societatea civilă, inclusiv prin dezvoltarea platformelor de comunicare și coordonare, finanțarea directă a organizațiilor societății civile și contractarea socială”.
8. Adăugarea unui nou domeniu de intervenție: „Îmbunătățirea legislației privind accesul la informație conform celor mai bune practici, inclusiv prin adoptarea unui mecanism de implementare corespunzător. Îmbunătățirea și diversificarea mecanismelor de consultare și implicare a cetățenilor în procesele de luare a deciziilor”.

Pentru direcția de politici 5.3. *Guvernare eficientă E-Transformarea guvernării, societății și economiei*, CPR propune următoarele recomandări și sugestii:

9. Redenumirea direcției de politici 5.3 din „E-transformarea guvernării, societății și economiei” în „*Transformarea electronică a guvernării, societății și economiei*”.
10. Adăugarea unui nou domeniu de intervenție: *Alfabetizarea digitală a populației, în special a populației vârstnice, cu respectarea principiului „A nu lăsa pe nimeni în urmă”.*
11. Pentru domeniul de intervenție numărul 7, pe lângă legiferarea dreptului la internet pentru fiecare, propunem și „*Garantarea accesului la internet (de bandă largă), infrastructură digitală și dispozitive electronice pentru educație ca drept social al omului.*”

12. Propunem adăugarea unui nou domeniu de intervenție ce ar ține de securitatea cibernetică a Republicii Moldova, și anume *„Consolidarea infrastructurii de securitate cibernetică, securitate a infrastructurii critice a datelor și asigurarea confidențialității datelor personale; Consolidarea și ajustarea programelor de studii avansate în domeniul securității cibernetică și investigării crimelor cibernetică pentru instruirea specialiștilor.”*.
13. Propunem ajustarea politicii numărul 1 și 5 cu adăugarea acțiunilor de digitalizare nu doar a administrației publice și centrale și businessului, dar și a gestionării organizațiilor non-guvernamentale, și anume *„Digitalizarea proceselor administrative în sectorul organizațiilor neguvernamentale și minimizarea poverii birocratice în gestionarea organizațiilor.”*
14. Propunem includerea unei direcții aparte sau ajustarea politicilor 1,5 și 6 cu aspectul open source și non-proprietar al sistemelor informatice care vor fi dezvoltate, și anume *„Implementarea principiului de dezvoltare a produselor digitale guvernamentale pe instrumente „open source”, și non-proprietare, și principii unice standardizate pentru dezvoltarea serviciilor digitale.”*
15. La politica 3, propunem să fie adăugată direcția *„Asigurarea accesului la datele publice pentru cetățeni, jurnaliști și ONG-uri și asigurarea principiului de gratuitate a datelor publice;”*
16. La politica 2, propunem *„Implementarea principiului de interconectare și schimb al datelor „un singur document”, odată ce o instituție deține un document al unui cetățean, altă instituție nu îl poate solicita. Facilitarea schimbului de date astfel încât la completarea formularelor online, datele despre solicitant să fie precompletate;”*.
17. La politicile 2, 3 și 4 privind datele guvernamentale, propunem adăugarea aspectului de gestionare proactivă a datelor deschise și publicare acestora în formate deschise (open source), reutilizabile și analizabile și anume: *„Elaborarea unui principiu de colectare, gestionare și publicare proactivă a datelor publice. Promovarea publicării datelor în formate „open source”, dezagregate și ușor accesibile și reutilizabile pe platformele guvernamentale.”*
18. La politica numărul 4, pentru a spori nivel de transparență și participare, propunem *„Dezvoltarea și promovarea unui mecanism electronic unificat de recepționare a petițiilor și solicitărilor de informație.”*

19. La politica numărul 4, pentru a face mai transparentă și valabilă în timp activitatea instituțiilor, CPR propune „*Elaborarea unui mecanism centralizat, standardizat și sigur al arhivării documentelor și datelor publice pentru toate instituțiile, care să permită accesarea, analizarea și reutilizarea acestora*”.
20. CPR propune introducerea unui nou domeniu de intervenție sau ajustarea domeniului numărul 8, și anume „*Cooperarea și interconectare regională a datelor și a serviciilor publice și ajustarea cadrului legal la normele UE și la politicile și mecanismele altor organizații internaționale precum OECD, OSCE.* ”.
21. Pentru direcția de intervenție numărul 6, propunem „*Stimularea comerțului electronic prin conectarea economiei naționale cu actorii și sistemele de plăți online internaționale.*” De exemplu Stripe, Skrill, Paypal;
22. La direcția de intervenție numărul 1, propunem introducerea aspectului experienței utilizatorului, și anume „*Implementarea și dezvoltarea serviciilor publice cu respectarea principiului experienței utilizatorului prietenos și intuitiv inclusiv pentru persoanele cu dizabilități de vedere*”.

Pentru direcția de politici 5.6 Reforma justiției:

23. Adăugarea unui nou domeniu de intervenție: „*Reformarea învățămîntului juridic în scopul implementării celor mai înalte standarde de calitate și integritate în procesul de formare a practicienilor*”.
24. Adăugarea unui nou domeniu de intervenție: „*Revizuirea sistemului punitiv în scopul asigurării echității și proporționalității pedepselor penale și umanizării acestora*”.
25. Adăugarea unui nou domeniu de intervenție: „*Transparentizarea sistemului de justiție, inclusiv prin dezvoltarea mecanismelor de comunicare dintre instituțiile din domeniul justiției și cetățeni, și implicarea ultimilor în procesul de îmbunătățire a serviciilor judiciare*”.
26. Adăugarea unui nou domeniu de intervenție: „*Sporirea capacităților instituțiilor din justiție în domeniul noilor tehnologii (inteligența artificială, securitatea cibernetică, protecția drepturilor omului în spațiul digital etc.)*”.

27. Adăugarea unui nou domeniu de intervenție: *„Consultarea proactivă a organizațiilor internaționale și experților în domeniul drepturilor omului, justiției și statului de drept în procesul de reformare a justiției”*.

Pentru direcția de politici 5.5 „Guvernare eficientă bazată pe evidențe și știință”, CPR propune următoarele recomandări și sugestii:

28. La direcția de intervenție numărul 1, CPR propune *„Crearea și gestionarea noilor seturi de date utile și necesare elaborării politicilor publice și elaborarea politicilor bazate pe știință și dovezi”*.

Pentru direcția de politici 5.7 „Susținerea și implicarea diasporei”, CPR propune următoarele recomandări și sugestii:

29. CPR propune introducerea unei direcții de intervenție privind *„Implementarea instrumentelor și mecanismelor digitale de implicare a cetățenilor din diasporă în participare publică și civică.”*

Pentru direcția de politici 5.8 „Cultură și politici culturale”, CPR propune următoarele recomandări și sugestii:

30. Adăugarea unui nou domeniu de intervenție: *„Susținerea inițiativelor artistice independente, inclusiv prin identificarea spațiilor pentru ateliere, repetiții, spectacole, rezidențe și alte activități, dar și dezvoltarea mecanismelor financiare durabile pentru susținerea scenei independente”*.

Pentru direcția de politici 5.12 „Promovarea oportunităților investiționale”, CPR propune următoarele recomandări și sugestii:

31. Adăugarea unui nou domeniu de intervenție: *„Crearea unui climat investițional caracterizat de reguli clare și transparente și predictibile, inclusiv prin: consultarea, din timp, a noilor reglementări cu mediul de afaceri, evitarea modificărilor frecvente a legislației fiscale și asigurarea unei perioade de tranziție înainte de intrarea în vigoare a noilor prevederi”*.

Pentru direcția de politici 5.9 „Politici și management în domeniul macroeconomic și dezvoltare a economiei”, CPR propune următoarele recomandări și sugestii:

32. Adăugarea unui nou domeniu de intervenție: „*Încurajarea integrității în afaceri și a conformării fiscale în rândul agenților economici prin campanii de promovare la nivel național*”.

Autori ai comentariilor: Dan Nicorici, Radu Mîrza, Andrei Lutenco, Elena Varta.

Cu înaltă considerațiune,

Andrei Lutenco,
Director executiv,
Centrul de Politici și Reforme

Pușkin 22, Chișinău,
Republica Moldova,
Telefon: 37369383646
Email: cprmoldova@gmail.com

